

Johann Enichlmayr, *Wiederverheiratet nach Scheidung. Kirche im Dilemma. Versuch einer pastoralen Aufarbeitung*, Wien (Herder) 1986, ss. 196.

Książka omawia bardzo ważki problem dla współczesnego świata; szczególnie dla duszpasterstwa. Chodzi mianowicie o stanowisko Kościoła wobec chrześcijan, którzy zerwali związek małżeński i zawarli nowy związek, cywilny. Autor pyta, jakie są możliwości postępowania duszpasterskiego, wobec małżonków żyjących na kontrakcie cywilnym, wychowujących swoje dzieci w myśl nauki Ko-

ściola i oierpiących duchowo z powodu niemożności korzystania z życia sakramentalnego?

W obszernym wstępie Autor omawia tematykę pracy, jej cel i metodę. Informuje czytelnika o stanie badań tego, tak trudnego, skomplikowanego problemu w pracy duszpasterskiej. Na pracę składają się trzy części, wnioski oraz bogata literatura.

Część pierwsza przedstawia czytelnikowi problem pracy w aspekcie antropologicznym. Autor określa fakt rozwodu jako zjawisko psychicznej „śmierci” osób, które się kochały. W omówieniu tym bardzo pomocna jest dla Autora praca salzburskiego psychoanalityka I. A. Caruso, *Trennung der Liebenden. Eine Phänomenologie des Todes*, Frankfurt 1983. Okazuje się, że rozwód bywa przyczyną nie tylko schorzeń somatycznych, ale również przyczyną przedwczesnej śmierci. Informuje o tym tablica statystyczna (str. 33). Dzieci rozbitych małżeństw są — z punktu widzenia antropologicznego — w stanie „śmierci” rozwoju miłości, będącej podstawową potrzebą każdego dziecka (str. 45—51). Interesująca jest statystyka rozwodów na obszarze języka niemieckiego (RFN, Austria, Szwajcaria). Autor zestawia ilość rozwodów małżeństw katolickich, protestanckich oraz małżeństw, w których jedna ze stron była katolicka zaś druga protestancka. Okazuje się, że ilość rozwodów jest największa u protestantów, zaś w małżeństwach mieszanych stabilność jest mniejsza, gdy mężczyzna jest katolikiem a kobieta protestantką (str. 51—61). Pomimo negatywnych doświadczeń wyniesionych z pierwszego małżeństwa, ogromna większość ponownie zawiera kontrakt małżeński. Teologiczna analiza tego, tak powszechnego faktu „antropologicznego” zamyka część pierwszą pracy.

W części drugiej referuje Autor naukę Kościoła, jego praktykę duszpasterską wobec osób z małżeństw rozwiedzionych, które weszły w nowy związek cywilny. Autor przedstawia stanowisko Kościoła wypracowane w czasie od Soboru Trydenckiego aż po *Familiaris consortio*. Czytelnik dowiaduje się o praktykach duszpasterskich w tej materii zarówno Kościoła rzymskiego jak i wschodniego i protestanckiego. Autor prezentuje również bardzo przejrzystie stanowisko wobec omawianego problemu synodów austriackich, niemieckich, włoskich, hiszpańsko-portugalskich, które odbyły się po Soborze Watykańskim II. Zestawienie elementów wspólnych tych synodów, ostateczne stwierdzenie papieża Jana Pawła II o niemożności dopuszczenia do stołu eucharystycznego rozwiedzionych, jak również nakreślenie biblijnego wymiaru związku małżeńskiego, kończy część drugą omawianej książki (str. 77—125).

Autor stoi na stanowisku Kościoła. Wprawdzie małżeństwa roz-

wiedzione i żyjące w związku cywilnym nie mogą brać udziału w życiu eucharystycznym, to jednak — stwierdza Autor — duszpasterz nie może być obojętny, gdy zauważy, iż małżonkowie żywo interesują się życiem Kościoła i zależy im na sakramentalnym życiu ich dzieci. Problemy te są szczególnie bolesne, gdy dziecko przystępuje do pierwszej Komunii św. Temu trudnemu zagadnieniu poświęca Autor część trzecią swej pracy (str. 126—190).

Teologicznym zasadom wyłożonym w częściach pierwszej i drugiej, Autor przyporządkowuje duszpasterskie impulsy jak np.: umożliwienie takim małżonkom aktywnego udziału w życiu parafialnym (w akcjach charytatywnych), wskazywanie sposobu rozwiązywania poczucia winy, udzielanie pomocy w wychowywaniu dzieci w duchu wiary, angażowanie dzieci takich małżeństw w życie parafialne, przeprowadzanie rozmów dotyczących spraw wiary, umożliwienie udziału w dniach skupienia, w kółkach rodzinnych itp. Autorowi chodzi przede wszystkim o to, by tacy małżonkowie nie czuli się odepchnięci przez społeczność parafialną. Istnieją przypadki — stwierdza Autor — w których sądy kościelne nie potrafią udowodnić nieważności pierwszego małżeństwa z braku dowodów prawnych. Małżonkowie jednak, w swoim sumieniu są przekonani o nieważności pierwszego małżeństwa. Do takiego wniosku może dojść również duszpasterz (proboszcz, spowiednik). W tego rodzaju sytuacjach, po rozmowie z Ordynariuszem, istnieje możliwość dopuszczenia takich małżonków do sakramentalnego życia (str. 178); tak jednak, by nie powstało zgorzelenie. Autor podaje również przykład formy listu proboszcza do małżeństw rozwiedzionych, zachęcając ich do udziału w życiu parafialnym. List ten — zdaniem Autora — nie powinien być wysłany pocztą, lecz przekazany osobiście przez np. członka rady parafialnej (str. 130—131).

Propozycje dotyczące przygotowania do zawarcia sakramentalnego związku, które by zapobiegały ewentualnym rozwodom oraz próba oceny dwunastu przypadków typowych dla omawianego problemu, zaprezentowanych przez Autora we wstępie, zamyka rozprawę.

Jest faktem, że ilość rozbitych małżeństw wzrasta i nie przędko zmaleje ich liczba. Z tego względu należałoby polecić omawianą książkę kapłanom, proboszczom, poradnikom diecezjalnym życia małżeńskiego i rodzinnego. Ułatwiłaby ona zrozumienie bardzo zawilej problematyki, która pojawia się w każdej parafii. Praca ta oddałaby również cenne usługi spowiednikom.